

Pred voľbou povolania

Jedným z cieľov našej všeobecno-vzdelávacej školy je príprava na vhodnú voľbu povolania, ktorou sa skončí povinná školská dochádzka alebo jedenástočná či dvanástočná škola. Celá naša spoločnosť má záujem na tom, aké povolanie si mládež vyvolí, lebo je to závažný spoločenský a hospodársky problém.

Štátny plán na rozmiestovanie dorastu je starostlivo vypracovaný so zreteľom na potreby nášho priemyslu, poľnohospo-

dárstva, obchodu, administratívy a ostatných pracovných odborov. No druhá stránka voľby povolania, ktorá má skôr výchovný a presvedčovací ráz, neplní sa dosiaľ uspokojivo. Tak napr. naša mládež a jej rodičia sú pomerne povrchné a ku so informovaní o rozličných pracovných a učebných odboroch, do ktorých môžu vstupovať absolventi osemročienok, prípadne deväťročienok, alebo maturanti po skončení štúdia na jedenástočných alebo

dvadsiatich rokoch. Mnohí rodičia a málokto z mládeže vie, že máme do 300 učebných odborov a veľa ďalších pracovísk s kratším výcvikom alebo zácvikom. Brožúra o výberových školách ktorú vydáva ministerstvo školstva a kultúry a povereníctvo školstva a kultúry sa mnohým rodičom nedostane do rúk. Mnohí žiaci i rodičia len povrchne vedia o možnostiach nášho dorastu aj v odboroch, ktoré naliehavo potrebujeme obsadzovať schopnou mládežou, ako je baniectvo, hutníctvo, stavebníctvo a poľnohospodárstvo, kde okrem základných učebných odborov je aj veľa ďalších. Aj učiteľia na školách často nevedia podať rodičom a žiakom spoľahlivé informácie o podstate práce v niektorých učebných alebo pracovných odboroch. Aj doktoré závodov, čo potrebujú získať dorast, nevenujú náboru mládeže a propagácii svojej práce dôkladnú starostlivosť. Rodičia vedia málo alebo zväčša aj nič o mnohých povolaniach, ktoré by sa mohli hodiť pre ich deti.

Všetky tieto nedostatky ukazujú, načo sa treba zamerať pred voľbou povolania našej mládeže, a to nie až v poslednom roku školskej dochádzky, ale už najmenej dva roky pred odchodom zo školy. V poslednom čase sa v niektorých odboroch situácia zlepšuje, a to zásluhou tých škôl, kde sa vyučovanie spája s výrobnou prácou, kde žiaci dôkladnejšie poznávajú niektoré odbory strojnictva, elektrotechniky, stavebníctva, poľnohospodárstva. Ale takých škôl je ešte málo. Aj polytechnická výchova na druhom stupni všeobecno-vzdelávacích škôl prispieva ku konkrétnejšej orientácii mládeže o niektorých povolaniach, i keď polytechnické vzdelanie nemá za úlohu pripravovať žiaka na určité povolanie. Ale predsa len sa zlepšujú žiakove predstavy o práci s kovem, s textilom, s kožou, s drevom alebo predstavy o práci na poli, v záhrade, v lese, v laboratóriách a pod.

VZŤAH A PREDPOKLADY K POVOLANIU

Informácia žiactva a rodičov o najrozmanitejších druhoch povolania a škôl je jedna z významných zložiek voľby povolania. Druhou je osobná zložka, t. j. vzťah a predpoklady mládeže pre učebné a pracovné odbory alebo pre ďalšie štúdium. Aj tej by sme mali venovať viac starostlivosti a dôkladnejšej pozornosti.

V tejto oblasti je ešte veľa nesprávnych názorov, ktoré majú svoje korene v skúsenostiach rodičov získaných, pravda, v celkom iných spoločenských podmienkach a v celkom inom hospodárskom zriadení, ako je dnešné. Sú to jednak názory vyplývajúce z nesprávneho chápania duševného života človeka a názory, ktoré sa opierajú o falošnú psychológiu osobnosti. Tak napr. ešte je veľa rodičov, ktorí sa nazdávajú, že sa dieťa už narodilo s určitými schopnosťami a že je akosi predurčené na určité povolanie. Zaujímavé je, že je to vždy povolanie, ktoré sa páči predovšetkým otcovi, alebo matke, alebo aj obidvom. Dakedy sa okolie nazdáva, že záľuby, ktoré deti prejavujú okolo desiateho či jedenásteho roku a sú technicky zamerané, sú už spoľahlivým vodídlom pre budúce povolanie. Možno že niektoré dievčatá i chlapci s dobrým vysvedčením sa neuplatňovali tak úspešne v praktickom povolaní, v učebnom alebo pracovnom pomere. No treba uvážiť, že dnešná škola hodnotí nielen vedomosti dieťaťa, ale aj spôsob práce, metódy, ako si mládež tieto vedomosti osvojuje. Škola už viacej prizerá k celkovej rozumovej a pracovnej vyspelosti žiactva a školské vysvedčenie z posledného ročníka je doprevádzané posudkom učiteľského sboru o žiakovi. Tieto posudky sa už na mnohých školách veľmi starostlivo vypracovávajú.

JE VAŠE DIEŤA SCHOPNÉ?

O tom, či sa chlapec alebo dievča dobre alebo veľmi dobre hodí na určité povolanie a či sa v tomto povolaní aj uplatní, sa nedá rozhodnúť pred voľbou povolania. Každé povolanie vyžaduje schopnosti všeobecné a schopnosti špeciálne. Schopnosti všeobecné sa rozvíjajú v priebehu školského vyučovania a výchovy. Sú to napr. vnímavosť mládeže, predstavivosť, obrazotvornosť, pamäť, spôsob učenia, úsudok, vyjadrovacia schopnosť, zručnosť, a pod. Tieto schopnosti sú potrebné vo všetkých odboroch, pravda, nie vo všetkých rovnako.

Okrem toho sú tu schopnosti špeciálne, ktoré sú dôležité v určitých pracovných odboroch a ktoré sa v týchto povolaniach ešte len rozvíjajú a utvárajú. Ide o zložité schopnosti, ktoré sa síce opierajú o základné všeobecné schopnosti, ale v povolaní sa prejavujú úspechom pri výcviku a práci. Také schopnosti sa rozvíjajú predovšetkým v konkrétnej

práci a činnosti mladého človeka. Ak napr. chceme v mládeži rozvíjať organizačnú schopnosť, musíme jej čoskoro zveriť také úlohy, pri ktorých má niečo alebo niekoho organizovať. Ak sa rodičom vidi, že dieťa nie je dosť šikovné alebo zručné, potom nech žiadajú od neho také úlohy, ktoré vyžadujú zručnosť; úlohy majú byť najskôr jednoduché a potom zložitejšie. Rozhodne nedosiahneme nič, keď dieťa budeme len kárať, že je nešikovné a keď mu budeme len rozprávať o ľuďoch zručných a obratných. Tým nielenže nič nedosiahneme, ale naopak,

práce, ktorý je pre to alebo ono povolanie typický. So záujmami sa deti nerodia; záujmy sa vychovávajú a vytvárajú vplyvom spoločenských podmienok a prostredia, v ktorých mládež vyrastá a ktoré na ňu mnohostranne pôsobia. Práve výchove a rozvoju záujmov o také povolania, ktoré spoločnosť potrebuje obsadiť schopnou mládežou, musíme venovať veľkú starostlivosť v rodine, v škole i v celej verejnosti. Predovšetkým by sme nemali mládeži haníť žiadne povolanie alebo zľahčovať pracovníkov, ktorí svedomito plnia svoje úlohy aj v tých odboroch, čo

Aj hra vychováva a usmerňuje k povolaniu

môžeme v dieťati vzbudiť nechť k ustavičnému napomínaniu a moralizovaniu, na ktoré si poniektorí rodičia ešte vždy veľmi potrpia.

A ČO EŠTE TREBA K DOBREJ VOĽBE POVOLANIA?

K tomu, aby sa schopnosti mládeže v povolani rozvinuli, musia mať mladi ľudia aj ochotu a chuť. Treba v nich vzbudiť záujem o povolanie a o spôsob

sa nám nepáčia. Doma by sa nemalo „hundrať“ na prácu. Sťažnosti a ťažkosti v povolani by mali rodičia riešiť pred deťmi taktne. Otec alebo matka, ktorí nie sú spokojní s povolaním, prenášajú svoju nespokojnosť na dieťa tým, že ho odrádzajú od podobných pracovných odborov. To je nebezpečné najmä v tých odboroch, kde máme záujem na vytvorení dobrej tradície v povolani, keď by sme chceli, aby aspoň jedno dieťa sa venovalo povolaniu otcovmu – hlavne

tam, kde máme nedostatok dorastu, napr. v poľnohospodárstve.

Okamžité želania mládeže ešte nemusia svedčiť o záujmoch skutočných, o ktoré by sme mohli oprieť voľbu povolania. Želania dospievajúcej mládeže často ovplyvňujú vonkajšie stránky povolania (uniforma, cesta autom, nosenie bieleho plášča, viesť niekoho alebo riadiť niečo). To sú, pravda, falošné motívy alebo pohŕnky a ak len ony rozhodujú o voľbe povolania, potom nastáva rozčarovanie, sklamanie a nespokojnosť, keď mladý človek poznáva podstatu práce v povolaniach, ktoré si takto vyvolil. Záujmy našej mládeže o jednotlivé povolania sa menia aj vplyvom dokonalejšej techniky, najmä v odboroch, kde predtým bolo treba veľa telesnej sily, kde je povolanie spojené s telesnou námahou. Mnohí rodičia ešte poznajú niektoré povolania spojené s drinou, špinou a nedostatčnou ochranou zdravia, a tak od nich odhovárajú svoje deti, bez toho, aby sa presvedčili o celkom iných podmienkach, za ktorých sa teraz v týchto povolaniach pracuje.

AJ NA CHARAKTERE DETÍ VELMI ZÁLEŽÍ

Ak uvažujeme o voľbe povolania dospievajúcej mládeže, všimajme si aj charakterové vlastnosti chlapcov a dievčat, lebo tieto vlastnosti majú závažný význam pre úspech alebo neúspech v povolani. Mohlo by sa namietnuť, že u dospievajúcej mládeže sa ešte nedá hovoriť o trvalých črtách charakteru alebo povahy. To je síce pravda, pretože duševný život mládeže sa ešte stále rozvíja, ale v dobe dospievania sa už výrazne prejavujú rozdiely medzi mládežou v jej správaní, konaní a vystupovaní, v jej vzťahu k spolužiakom a k dospelým, v ich vzťahoch k práci, či už v škole alebo mimo školy. Veď už v tomto veku máme dievčatá a chlapcov snaživých a usilovných, povrchných i lenivých, svedomitých a dôsledných, alebo ľahostajných a nedôsledných, ochotných pri práci alebo neochotných a pohodlných, srdečných, a úprimných alebo falošných, skromných alebo namyslených, disciplinovaných alebo nedisciplinovaných atď. Mnohé z týchto vlastností majú veľký vplyv na úspech alebo neúspech v povolani. Prečo?

Mládež pri vstupe do novej školy alebo na pracovisko musí prekonávať veľa prekážok, musí sa prispôsobovať novým pod-

mienkam a k tomu potrebuje niektoré vlastnosti vôle, ako sú húževnatosť, sebaovládanie, cieľavedomosť, vytrvalosť a mnohé iné. Základy k týmto vlastnostiam si má dieťa prinášať už z rodinnej a školskej výchovy.

Deti vychovávame k úspešnej práci v ktoromkoľvek povolani, ak ich vedieme k pracovitosti, k poriadku, k dôslednosti v plnení i školských i mimoškolských úloh, k sústavnej práci, k skromnosti a disciplinovanosti, k úcte a slušnosti nielen voči učiteľom, ale všetkým dospelým, k obetavému priateľstvu k spolužiakom, k šetrnosti, k úcte k spoločnému vlastníctvu, k čestnému konaniu, k samostatnosti v práci a k skutočnému záujmu o to, čo robia. To sú totiž vlastnosti, ktoré často chýbajú mládeži, ktorá má potom neúspech v povolani. To sú vlastnosti, na nedostatok ktorých sa ponosujú majstri, inštruktori, vychovávateľa v internátoch alebo učiteľia na odborných školách, kam časť mládeže prestupuje.

MOŽNOSTI PRI VOĽBE POVOLANIA

Všimnime si teraz, aké možnosti má mládež, ktorá končí povinnú školskú dochádzku alebo jedenástočienku, prípadne dvanástočienku a čo všetko rozhoduje alebo spolupôsobí pri voľbe povolania. Chlapci a dievčatá, ktorí dnes chodia do ôsmeho ročníka, môžu:

prestúpiť do deviataho ročníka, ktorý naväzuje na ôsmy ročník (tzv. základný deviaty ročník) a usilovať sa skončiť všeobecné vzdelanie po deviatich rokoch;

vstúpiť do niektorého pracovného alebo učebného odboru;

prestúpiť na niektorú odbornú (priemyslovú, hospodársku, zdravotnícku a pod.) školu, pokiaľ tieto triedy nebudú vyžadovať deviaty ročník;

prestúpiť do deviataho ročníka jedenástočienky alebo dvanástočienky.

Mládež, ktorá končí deviaty ročník v rámci povinnej školskej dochádzky, môže:

prestúpiť do učebného alebo pracovného pomeru;

vstúpiť na niektorú odbornú školu;

v zvláštnom prípade prestúpiť do deviataho ročníka jedenástočienky alebo dvanástočienky.

Absolventi jedenástočienky alebo dvanástočienky môžu:

hlásiť sa k vstupu na vysokú školu;

prestúpiť na dvojročnú (jednoročnú) odbornú školu (tzv. nastavbové kurzy);

prestúpiť do učebného odboru, kde je

pre nich učebná doba skratena na jeden až dva roky;

vstúpiť na rok do pracovného pomeru a potom sa uchádzať o prijatie na vysokú školu;

vstúpiť do niektorých odborov s krátkodobým zácvičkom, vyhradených pre abiturientov;

Vstúpiť do pracovného pomeru, kde sa nevyžaduje špeciálne vzdelanie (ide len o niektoré odbory administratívy).

ROZHODUJÚCE MOMENTY

O vstupe do ktoréhokolvek povolania alebo do akejkoľvek školy spolurozhodujú:

telesné zdravie a schopnosti, čo posúdi najprv školský lekár podľa zdravotných záznamov, ktoré sa o deťoch vedú počas školskej dochádzky. V niektorých odboroch sú uchádzači podrobení zvláštnym lekárskeym prehliadkam;

školský prospech;

posudok o schopnostiach a povahových vlastnostiach žiaka, ktorý vypracuje škola (učitelia, ktorí žiaka vyučovali);

prijímací rozhovor pred prijímacou komisiou jednak na vysokých školách, jednak na školách odborných a v niektorých učebných odboroch, o ktoré je mimoriadny záujem;

prípadný ďalší posudok, ktorý si vyžiada škola, na ktorú sa žiak hlási, alebo osobné oddelenie odboru, do ktorého chce vstúpiť, najmä ak sa na taký odbor hlási viac uchádzačov, než môže závod prijať.

Že v niektorých odboroch a najmä na školách vysokých spolurozhoduje aj triedny pôvod dieťaťa, pri podmienkach inakšie rovnakých, je samozrejme, lebo triedne zloženie spoločnosti sa musí odrážať aj v triednom zložení napr. vysokoškolských študentov.

Veľká zodpovednosť pri rozmiestovaní dorastu do jednotlivých učebných odborov a do škôl pripadá učiteľskému sboru, ktorý žiaka učí v poslednom ročníku. Ide

tu nielen o vysvedčenie, ale aj o dokladné, objektívne a zodpovedné posúdenie žiakovej osobnosti so zameraním na odbor alebo na školu, do ktorých sa žiak hlási.

Aj lekárske posudok má závažný význam najmä u žiakov, čo sa hlásia do odborov, ktoré vyžadujú pevné zdravie a telesnú odolnosť, alebo do odborov, do ktorých sa prijíma mládež so zmenenými pracovnými schopnosťami, t. j. mládež slabšej rozumovej vyspelosti alebo mládež telesne nejako postihnutá. Pri tejto mládeži ide v socialistickej spoločnosti o to, aby sa zaradením do spoločensky významnej a užitočnej práce posilnilo jej sebavedomie a aby sa v nej vytváral zdravo sebavedomý vzťah k sebe, k životu, k práci a spoločnosti.

NA ZÁVER

Hlavnou úlohou výchovy k správnej voľbe povolania je vytváranie súladu medzi osobnými záujmami, schopnosťami i sklonmi mládeže a hospodárskymi požiadavkami a potrebami spoločnosti. Len tak je možný nerušený vývoj nášho hospodárskeho života a radostný pohľad mladého človeka do stále lepšej budúcnosti. To je úloha, na ktorej musí mať záujem nielen rodina a škola, ale aj organizácia ČSM a PO, odborári v závodoch, naše JRD a všetky zložky, ktoré či už tak alebo onak môžu pôsobiť pred voľbou povolania na mládež i na jej rodičov.

Ak dosiahneme, že si mládež bude voliť povolanie podľa potrieb spoločnosti a bude vedieť podriaďiť svoje príliš osobné záľuby a želania záujmom spoločnosti — potom sme významne pokročili na ceste k výchove uvedomelého prístupu mládeže nielen k voľbe povolania, ale aj k úlohám spätým s najbližším cieľom: dobudovať socializmus v našej vlasti.

Doc. dr. FRANTIŠEK HYHLÍK, Praha

Sadár žije ďalej v sadoch, ktoré vypestoval. Spisovateľ zanecháva ľuďom svoje knihy, maliar svoje plátna. A učiteľ? Žije ďalej v svojich žiakoch, v ich myšlienkach a v ich činoch. V tom je jeho tvorčie práca a časť jeho nesmrteľnosti.